

Shvatanje ratne veštine kao instrumentalne discipline

Pukovnik u penziji prof. dr MENSUR IBRAHIMPAŠIĆ

U članku se polemise sa stavovima pukovnika mr Milisava Sekulića izloženim u radu *Prilog raspravi: »Ideja kao društvena pojava i naoružani narod«*. Pukovnik Sekulić zastupa drukčije shvatanje predmeta ratne veštine od onog koje je implicite sadržano u članku prof. dr Mensura Ibrahimpašića *Ideja kao društvena pojava i naoružani narod*. U ovom odgovoru autor zastupa tezu da je ispoljena razlika u shvatanju predmeta ratne veštine u stvari pojavna strana jedne temeljnije razlike: razlike u shvatanju karaktera i društvene uloge naše ratne veštine kao posebne teorijske misli i prakse.

Analizirajući sve bitne stavove pukovnika Sekulića autor smatra da oni imaju zajednički imenitelj: svaki od njih sadrži tvrdnju da je ratna vještina instrumentalna disciplina, što je karakteristično za tradicionalističko shvatanje ratne veštine, neprimereno savremenom svetu, a pogotovo našem sistemu opštenarodne odbrane.

U »Vojnom delu« br. 6/88. pukovnik mr Milisav Sekulić reagovao je na moj članak *Ideja kao društvena pojava i naoružani narod* (»Vojno delo« br. 1/88) tako što – ostavljajući po strani osnovnu tezu koja se u tom članku razmatra – tvrdi da je veoma očigledno zalaganje autora »da ratna vještina treba da izučava i one sadržaje koji prevazilaze njen predmet istraživanja«. ¹ Do tog zaključka Sekulić dolazi analizirajući moje stavove o *odnosu* teorije ratne veštine prema ideji kojom se izražava svrha konstituisanja naoružanog naroda kao odlučujuće integrativne i motivacione snage tog konstituisanja.

Takvo reagovanje na izložene stavove o odnosu naše teorije ratne veštine prema ideji socijalističkog samoupravljanja kao odlučujućoj integrativnoj i motivacionoj snazi

¹ »Vojno delo« br. 6/88, str. 156.

konstituisanja sistema opštenarodne odbrane i njegove delatne sposobnosti, veoma je – *indikativno*. Indikativno je zbog toga što otkriva da je razlika naših shvatanja sadržaja predmeta ratne veštine kao naučne discipline pojavna strana jedne temeljnije razlike: razlike u shvatanju karaktera i društvene uloge ratne veštine kao osobene teorijske misli i prakse. To je dovoljno značajna činjenica da se ova polemika nastavi, jer takva razlika u shvatanju ratne veštine objektivno ima značajne implikacije u traženju odgovora na mnoga pitanja daljeg razvoja teorije i prakse opštenarodne odbrane.

Šta sam ja to, po mišljenju pukovnika Sekulića, stavio u »nadležnost« ratne veštine (kako on kaže), a što prevazilazi njen predmet istraživanja? Da bi se odgovorilo na to pitanje, a pogotovo da bi se otkrilo *ishodište* takvog mišljenja M. Sekulića, potrebno je, prvo, podsetiti na osnovnu tezu koju sam nastojao dokazati. Ona glasi:

»Jedna od opštih zakonitosti konstituisanja naoružanog naroda, a koja je izraz delovanja njegovih opredeljujućih činilaca, jeste – da ideja kojom se izražava svrha konstituisanja naoružanog naroda (ideja koja je u osnovi ciljeva koji se žele postići naoružanim narodom) postaje odlučujuća integrativna i motivaciona snaga njegovog ispoljavanja kao oblika istorijskog subjektiviteta naroda. To potvrđuje činjenica da istorija nije zabeležila nijedan primer naoružanog naroda u kojem njegova odlučujuća pokretačka snaga nije bila neka velika ideja«. ²

Drugi stav ove teze glasi:

»Naša opštenarodna odbrana je konkretno-istorijski oblik naoružanog naroda. Ovu zakonitost ona u punoj meri potvrđuje, kako svojim temeljom iz kojeg je nastala, tako i svojim aktuelnim momentom: u narodnooslobodilačkom ratu, kao oružanom periodu revolucije, ideja oslobođenja i izgradnje novog društva bila je odlučujuća pokretačka snaga narodnih masa kao istorijskog subjekta, a danas je to ideja socijalističkog samoupravljanja. ³

Polazeći od te opšte zakonitosti konstituisanja naoružanog naroda kao oblika istorijskog subjektiviteta narodnih masa i načina na koji se ona ispoljila u narodnooslobodilačkom ratu i posleratnoj stvarnosti, nastojao sam dokazati da su pitanja: kada, zašto i na koji način ideja po-

² »Vojno delo« br. 1/88, str. 12.

³ Isto.

staje unutrašnja odlučujuća pokretačka snaga naoružanog naroda nezaobilazna pitanja za teoriju opštenarodne odbrane. Pri tome ne samo da ne poistovećujem teoriju opštenarodne odbrane sa teorijom ratne veštine, nego nastojim da eksplicite odredim ulogu teorije ratne veštine u traženju odgovora na ta pitanja. To činim ukazujući na dve činjenice. Prva je: »da se pod pojmom teorija opštenarodne odbrane ne podrazumevaju samo naučne discipline koje čine korpus vojne nauke već i one društvene nauke koje sa stanovišta svog predmeta i metoda istraživanja proučavaju pojave relevantne za odbranu, rat, vojnu silu i vojnu organizaciju, kao što su filozofske, ekonomske, sociološke, politološke, pedagoške i istorijske discipline«.⁴

Sa ovakvim određenjem teorije opštenarodne odbrane saglasan je i pukovnik Sekulić. On osporava ono što sam nazvao drugom činjenicom, a to je: »da naša teorija ratne veštine ima posebne razloge za metodološki osvešćenije i sistematskije istraživanje relacije: ideja kao društvena pojava – naoružani narod kao oblik istorijskog subjektiviteta naroda. Ona istražuje mogućnosti i zakonitosti takve oružane borbe u kojoj je subjekt naoružani narod... Zatim, kao disciplina čiji je predmet oružana borba, naša teorija ratne veštine svojim istraživanjima treba da dolazi do saznanja potrebnih ne samo oružanim snagama već i onih, potrebnih ostalim elementima sistema opštenarodne odbrane za njihovo delovanje kao činilaca odvratanja od agresije i kao činilaca strategije po kojoj je oružana borba glavni oblik suprotstavljanja agresiji. Ovu ulogu ona ne može uspešno ostvarivati pružanjem ostalim elementima sistema opštenarodne odbrane samo određenih tehničkih znanja već i znanja o fizionomiji savremenog rata bez kojih nije moguće postići integrisanost, motivisanost i funkcionalnost svih elemenata sistema opštenarodne odbrane. A to znači da mora biti neprekidno okrenuta aktuelnoj društvenoj stvarnosti, posmatrajući je sa stanovišta odbrambene moći zemlje, radi otkrivanja novih mogućnosti njenog jačanja i ukazivanja na pojave koje je podrivaju. Ovakav njen odnos prema aktuelnoj društvenoj stvarnosti, razume se, podrazumeva neprekidno ostvarivanje uvida u tokove društvene stvarnosti radi traženja odgovora na pitanja u kojoj meri su oni podudarni sa doktrinarnim načelom da

⁴ Isto, str. 13.

je socijalističko samoupravljanje temelj sistema opštenarodne odbrane i njegova odlučujuća pokretačka snaga». ⁵

Prvo što osporava pukovnik Sekulić je stav da teorija ratne veštine treba da pruža saznanja o fizionomiji savremenog rata ne samo oružanim snagama nego i ostalim elementima sistema opštenarodne odbrane. On kaže: »Nije sporno da teorija ratne veštine svojim istraživanjima treba da dolazi do saznanja potrebnih ne samo oružanim snagama nego i ostalim elementima opštenarodne odbrane«. ⁶ Ali, po njegovom mišljenju u ta saznanja ne spadaju saznanja o fizionomiji savremenog rata. Ovako to objašnjava: »Da li teorija ratne veštine za svoj predmet izučavanja ima rat ili oružanu borbu? Ibrahimpašić zastupa mišljenje da je predmet ratne veštine oružana borba. Ako je oružana borba predmet ratne veštine, onda se od nje može očekivati da uopštava i nudi znanje o fizionomiji oružane borbe, a ne rata u celini. Rat kao celina nije predmet izučavanja nijedne nauke pojedinačno. To znači da znanja o fizionomiji savremenog rata nisu rezultat istraživanja samo teorije ratne veštine, mada ona ima poseban značaj zato što je predmet njenog izučavanja oružana borba. Znanja o fizionomiji savremenog rata nudi teorija opštenarodne odbrane i ona predstavlja sintetizovanu celinu rezultata istraživanja svih naučnih disciplina koje se bave raznim aspektima rata. Nije i ne treba da bude sporno da ratna veština, čiji je predmet izučavanja oružana borba, značajno utiče na ukupna znanja o fizionomiji savremenog rata«. ⁷

Ovo objašnjenje je u trostrukom smislu indikativno. Prvo, predstavlja postupak nedovoljno tačne interpretacije moga teksta. Ni eksplicite, ni implicate nisam tvrdio da su saznanja o fizionomiji savremenog rata rezultat istraživanja samo teorije ratne veštine. Drugo, autor tog objašnjenja je protivurečan, kada kaže: »Nije i ne treba da bude sporno da ratna veština, čiji je predmet izučavanja oružana borba, značajno utiče na ukupna saznanja o fizionomiji savremenog rata«. Jer, ako teorija ratne veštine značajno utiče na ukupna znanja o fizionomiji savremenog rata, tom tvrdnjom se podržava moj stav da je teorija ratne veštine »nadležna« da pruža ostalim elementima sistema opštenarodne odbrane »i znanja o fizionomiji savremenog rata bez kojeg

⁵ Isto, str. 13–14.

⁶ »Vojno delo« br. 6/88, str. 157.

⁷ Isto.

nije moguće postići integritet, motivisanost i funkcionalnost elemenata sistema opštenarodne odbrane». Prema tim iskazima obojica zastupamo stanovište da se ne može doći do potrebnog i celovitog saznanja o fizionomiji savremenog rata bez saznanja do kojih dolazi i teorija ratne veštine. Treće, u citiranom iskazu Sekulić zastupa stanovište da »rat u celini« ne pripada predmetu ratne veštine, jer – kako kaže – »rat kao celina nije predmet izučavanja nijedne nauke pojedinačno«. Ta tvrdnja nije tačna. Dovoljno je podsetiti, na primer, da je opšta sociologija jedna od naučnih disciplina koje proučavaju »rat u celini«, tj. proučava ga kao društvenu pojavu na nivou najvišeg stepena uopštavanja. Ali, ostavimo po strani tu činjenicu, jer za ovu raspravu nije od značaja.

Međutim, od suštinskog značaja je pitanje: da li »rat u celini« i na koji način pripada predmetu ratne veštine? Da bi se na to pitanje mogao dati jasan odgovor mora se, pre svega, znati šta znači pojam »rat u celini«. Kada je reč o konkretnoj ratnoj veštini u konkretnom vremenu, a ovde je upravo takav slučaj, i pri tome se uzme u obzir značenje pojma vojna strategija, odnosno strategija oružane borbe, pojam »rat u celini« može imati teorijsku relevantnost ako njime podrazumevamo odgovor na pitanja: kakav je karakter rata koji bi vodile sopstvene snage, a kakav rat koji bi vodile protivničke snage, i kakve sopstvene i protivničke mogućnosti za vođenje oružane borbe proizlaze iz te činjenice; zatim, kakve su u celini sopstvene, a kakve protivničke mogućnosti za konstituisanje i upotrebu ljudskog i materijalno-tehničkog činioca, te prostora i vremena. Zar to nisu bitna pitanja ratne veštine. Odgovori na njih predstavljaju polazište za odgovore na pitanja izbora oblika vojne organizacije i oblika borbenih dejstava.

Prema tome, »rat u celini« u izloženom značenju je u »nadležnosti« ratne veštine, a njegova upotreba kao pojma u nekom drugom značenju, posmatrano sa stanovišta teorije ratne veštine, je prazna apstrakcija. Ratna veština koja se ne odnosi prema »ratu u celini« u izloženom smislu, ostaje nesposobna da uočava objektivno postojeće mogućnosti konstituisanja i ispoljavanja osnovnih činilaca oružane borbe i da ih uzima u obzir pri ostvarivanju zadataka koji se pred nju postavljaju. Naša ratna veština iz narodnooslobodilačkog rata upravo je reprezentativan primer odnosa prema »ratu u celini«. Njeni odgovori na pitanja:

kako stvoriti i razvijati oružane snage, kako u uslovima krajnje svirepe fašističke okupacije obezbediti sopstveni materijalno-tehnički činilac rata, kako koristiti prostor i vreme kao činioce oružane borbe, koja načela i oblike oružane borbe primenjivati – proizišli su iz sposobnosti Vrhovnog štaba da otkrije mogućnosti koje su u konkretnoj društvenoj stvarnosti proizilazile iz narodnooslobodilačkog rata u kome su i revolucionizirani široki slojevi naroda bili subjekt rata.

Drugi konkretni prigovor pukovnika Sekulića glasi: »Nije u 'nadležnosti' ratne veštine traženje odgovora na pitanja u kojoj meri su tokovi društvene stvarnosti podudarni sa doktrinarnim načelom da je socijalističko samoupravljanje temelj sistema opštenarodne odbrane i njegova odlučujuća pokretačka snaga«.⁸

Indikativnost tog stava je u tome što negira pozvanost teorije ratne veštine da ostvaruje uvid u tokove društvene stvarnosti, posmatrajući je sa stanovišta načela odbrambene doktrine, tj. pitajući: šta oni znače za aktuelnu sposobnost opštenarodne odbrane da deluje kao sistem za koji je *oružana borba osnovni oblik suprotstavljanja agresiji*. Ko bi bio pozvaniji od teorije ratne veštine da odgovori na to pitanje? Na primer, jedno od bitnih doktrinarnih načela je da je *oružana borba osnovni oblik ispoljavanja društvene moći radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti Jugoslavije u odbrani od oružane agresije*. Kada se u društvenoj stvarnosti javljaju tendencije uspostavljanja konfederalnih odnosa između republika, ko je pozvaniji od teorije ratne veštine – upravo zato što je *oružana borba njen predmet istraživanja* – da kaže šta znači takva tendencija za ostvarivost tog načela? A to načelo je izvedeno iz načela višeg stepena opštosti: da je socijalističko samoupravljanje temelj sistema opštenarodne odbrane i njegova pokretačka snaga. Oспоравати pozvanost teorije ratne veštine da odgovara na takva pitanja, može samo onaj ko je, svesno ili nesvesno, svodi na puku instrumentalnu veštinu.

Treći konkretni prigovor pukovnika Sekulića glasi: »Ibrahimpašić, takođe, nije u pravu kada ratnoj veštini stavlja u 'nadležnost' da otkriva nove mogućnosti jačanja odbrambene moći zemlje. To je zadatak velikog broja drugih društvenih nauka. Nelogično bi bilo da ratna veština ukazuje društvu da, na primer, slabosti u ekonomskom

⁸ Isto, str. 158.

razvoju i politici zemlje slabe njenu odbrambenu moć. Ratna veština, međutim, sa aspekta potreba svog predmeta istraživanja (oružane borbe), koristi rezultate drugih nauka koje otkrivaju nove mogućnosti jačanja odbrambene moći društva. Pri tome, ona nužno uvažava rezultate do kojih su došle druge nauke u našem društvu. Time ratna veština obezbeđuje poštovanje zahteva da kao nauka uvažava realnu društvenu stvarnost».⁹

Dakle, negira se bilo kakva uloga ratne veštine u otkrivanju novih mogućnosti jačanja odbrambene moći zemlje. Kaže se da je to zadatak mnogih društvenih nauka, ali nikako i ratne veštine. Njeno je samo da uvažava ono što ostale društvene nauke otkrivaju u tom pogledu.

Indikativnost tog stava je dvostruka. Prvo što se njime previđa da u otkrivanju novih mogućnosti jačanja odbrambene moći zemlje značajnu ulogu imaju i tehničke i prirodne nauke. Drugo, a što je posebno važno sa stanovišta teme o kojoj se ovde govori, jeste – da taj stav predstavlja korak dalje u svođenju ratne veštine na instrumentalnu veštinu koja nema sopstveni misaoni odnos prema društvenoj stvarnosti kojoj pripada.

Već smo istakli činjenicu da je ratna veština koju je izgrađivao Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije bila presudan činilac u *otkrivanju mogućnosti* vođenja narodnooslobodilačkog rata i u ostvarivanju tih mogućnosti. U posleratnom periodu naša ratna veština je imala značajnu ulogu u otkrivanju i ostvarivanju mogućnosti izgradnje odbrambene moći zemlje osloncem na sopstvene snage. Ona to ne bi mogla postići bez ostvarivanja sopstvenog uvida u bitne karakteristike društvene stvarnosti (i našeg društva i međunarodne zajednice) relevantne za mogućnost vođenja oružane borbe kao glavnog oblika otpora vojnoj agresiji.

Prema tome, celinom svoga razvoja naša ratna veština osporava stanovište po kojem ratna veština nije pozvana da otkriva nove mogućnosti jačanja odbrambene moći zemlje. Takvo stanovište može proizići samo iz shvatanja ratne veštine po kojem je ona instrumentalna veština, pa kao takva ne može imati sopstvenu stvaralačku ulogu u otkrivanju obeležja aktuelne društvene stvarnosti relevantne za odbrambenu moć zemlje.

Četvrtim konkretnim prigovorom Sekulić osporava stav u mom članku u kome se kaže: »Budući da je koncep-

⁹ Isto, str. 158.

cija opštenarodne odbrane bitan deo ideje socijalističkog samoupravljanja, zadatak naše ratne veštine je da rešava problem primerenosti stavova te koncepcije suštini ideje socijalističkog samoupravljanja i njenog sklada s društveno-istorijskim uslovima. Zbog toga je ona činilac razvoja te ideje, a ne samo instrumentalna disciplina njenog ostvarivanja». ¹⁰

Iskazujući svoje neslaganje sa tim stavom, on kaže: »Kritičkim osvrtom na ovaj citat želim da argumentovano osporim Ibrahimpashićevu tvrdnju da je zadatak ratne veštine da rešava probleme primernosti stavova koncepcije opštenarodne odbrane suštini ideje socijalističkog samoupravljanja i njenog sklada s društveno-istorijskim uslovima«. ¹¹

U toj »argumentaciji«, kao bitno, kaže se: »Navedeni problemi ne ulaze u unutrašnji sadržaj opštenarodne odbrane, nego čine njeno okruženje. Zbog toga ratna veština, čiji je predmet istraživanje priprema i vođenja oružane borbe unutrašnji sadržaj opštenarodne odbrane, ne može i ne treba da istražuje primerenost stavova koncepcije opštenarodne odbrane suštini ideje socijalističkog samoupravljanja. . . Ratna veština nužno uvažava i polazi od stvarnog stepena tražene primerenosti kao jednog od bitnih činilaca pripremanja i vođenja oružane borbe. Problemi primernosti stavova koncepcije opštenarodne odbrane suštini ideje samoupravljanja predmet su teorije opštenarodne odbrane i drugih društvenih nauka koje se bave izučavanjem i daljim razvojem samoupravljanja u našem društvu«. ¹²

Želeći potencirati značaj uloge ratne veštine kao činioca razvoja koncepcije opštenarodne odbrane (uzimajući u obzir da je ona bitni elemenat ideje socijalističkog samoupravljanja), istakao sam da se u društvu javljaju neka shvatanja o JNA i njenoj ulozi koja svedoči o nerazumevanju takve uloge ratne veštine. Kao primere takvih shvatanja naveo sam stanovište po kojem je mesto oficirima samo u kasarnama, a svako njihovo angažovanje van kasarni – militarizam, te stanovište po kojem je JNA, kao stalni oblik vojne organizacije, neprimeren socijalizmu.

Sekulić to osporava iskazom: »Ako bi navedena shvatanja, koja nisu samo pogrešna nego u velikom broju i zlo-

¹⁰ »Vojno delo« br. 1/88, str. 16.

¹¹ »Vojno delo« br. 6/88, str. 159.

¹² Isto.

namerna, bila predmet izučavanja ratne veštine, mogli bi se pojaviti i neki novi problemi. U prvom redu mislim na optužbe za navodnu militarizaciju našeg društva. Mnogo je važnije ukazati na nepostojanje veze između predmeta ratne veštine i neosnovanih napada na JNA i oružane snage u celini. Napadi na vrednost sistema opštenarodne odbrane predstavljaju problem politike, a time i njenog predmeta istraživanja. Podrazumeva se da se pri tome politika oslanja na dostignuća teorije opštenarodne odbrane i ratne veštine.¹³

Indikativnost i ovog stanovišta pukovnika Sekulića je višestruka. Prvo, ukazuje na nedovoljnu društvenu komunikabilnost diskursa kojem je izloženo ovo stanovište (razumljivost i za naučnu javnost, a ne samo za autora), a društvena komunikabilnost diskursa je jedan od bitnih uslova njegove naučne valjanosti. Drugo, uvodi pojmove »unutrašnji sadržaj opštenarodne odbrane« i »okruženje opštenarodne odbrane«. Oba pojma su zasad nepoznata teoriji opštenarodne odbrane, mada nam ta činjenica ne daje za pravo da autoru osporavamo pravo da ih konstituiše i tako obogati teoriju opštenarodne odbrane. Problem je u tome što se prilikom izvođenja novih pojmova moraju zadovoljiti određeni logički i jezički zahtevi, a koji u ovom slučaju nisu zadovoljeni. To se ogleda u činjenici da se iz citiranog iskaza ne može ništa saznati šta se podrazumeva pod pojmom »okruženje opštenarodne odbrane«, pa je zbog toga on nejasan, tj. logički neispravan. Takva gruba metodološka greška nije učinjena upotrebom pojma »unutrašnji sadržaj opštenarodne odbrane«. Iz konteksta se jasno može zaključiti da pod tim pojmom autor podrazumeva ratnu veštinu kao deo »sadržaja opštenarodne odbrane«. Ali, i pored toga pojam ostaje nedovoljno jasan, jer je izveden iz pojma »sadržaj opštenarodne odbrane« kao pojma višeg stepena opštosti, specifikacijom ovoga na »unutrašnji sadržaj« i na »spoljni sadržaj« (doduše ovde se eksplicite ne spominje »spoljni sadržaj«, ali je on implicite sadržan, jer deo neke celine je logički ispravno nazvati »unutrašnji«, samo pod uslovom da postoji i njen »spoljni« deo), a ne zna se ništa o tome šta se podrazumeva ni pod pojmom »sadržaj opštenarodne odbrane«, ni pod pojmom »spoljni sadržaj opštenarodne odbrane«. Dakle, umesto

¹³ Isto, str. 160.

obećanih argumenata (empirijskih ili teorijskih) nude se tvrdnje za koje nije moguće utvrditi šta se sve njima saopštava, jer su ključni pojmovi u njima nejasni.

Zatim, u formulaciji tog stanovišta autor je protivurečan. Nalazi za potrebno da naglasi da teorija ratne veštine ne treba neposredno da se angažuje u borbi protiv napada na vrednosti sistema opštenarodne odbrane, jer je ta borba problem politike, a u isto vreme kaže: »podrazumeva se da se pri tome politika oslanja na dostignuća teorije opštenarodne odbrane i ratne veštine«. A kako ratna veština može doći do tih dostignuća, ako, sa stanovišta svog predmeta istraživanja, ne otkriva i ne ukazuje na činjenice koje govore o teorijskoj i stručnoj neodrživosti tih napada.

Činjenice na koje smo ukazali svedoče da je diskurs kojim je Sekulić izložio to svoje stanovište – logički neispravan i protivurečan, a time i neprihvatljiv. Međutim, kada ga posmatramo kao indikator autorovog shvatanja ratne veštine, nameće se još važnije pitanje: šta se njime osporava, jer u tome je njegova suština i smisao. Njime se osporava teza da je ratna veština *činilac razvoja* ideje socijalističkog samoupravljanja, a ne samo instrumentalna disciplina njenog ostvarivanja. Utvrdili smo da je to suština i prethodnih osporavanja. Novo u tom stanovištu je tvrdnja da ratna veština nije *činilac razvoja* ideje socijalističkog samoupravljanja već i da to ne sme da bude zato što bi u takvoj njenoj ulozi neko mogao videti – militarizam!?

Takvo stanovište potpuno zanemaruje društveni karakter naše ratne veštine. Zbog toga što predstavlja misao i praksu pripremanja i vođenja ne oružane borbe »uopšte«, ni bilo kakve konkretne oružane borbe, već oružane borbe kojom se ispoljava energija naoružanog naroda, *naša ratna veština mora da bude činilac razvoja i ostvarivanja ideje socijalističkog samoupravljanja*. Takav karakter bitno utiče na sadržaj njenog predmeta kao naučne discipline.

Ideja socijalističkog samoupravljanja ne bi mogla biti realan i uspešan idejni i teorijski osnov razvoja Jugoslavije kao autentičnog socijalističkog društva ukoliko ne bi odgovarala i na pitanje: kako organizovati njegovu odbrambenu sferu. Konceptija opštenarodne odbrane odgovara na to pitanje i zato je njen imanentni deo. Time je teorija opštenarodne odbrane, koja nastoji naučno utemeljiti misao i praksu odbrambenog organizovanja društva, *činilac razvoja* ideje socijalističkog samoupravljanja. Ratna veština je

esencijalni deo opštenarodne odbrane, jer je pozvana da odgovori na pitanje: kako energiju naoružanog naroda oblikovati kao sposobnost uspešnog vođenja oružane borbe protiv svakog agresora.

Zato se postavlja pitanje: da li teorija opštenarodne odbrane može biti činilac razvoja ideje socijalističkog samoupravljanja, a da to nije njen *esencijalni* deo. Odgovor mora biti negativan, jer je svaki drugi nelogičan. Logično je jedino da naša ratna veština, tražeći odgovore na pitanja kako energiju naoružanog naroda oblikovati kao sposobnost vođenja oružane borbe, daje sopstveni doprinos jednom od bitnih segmenata ideje socijalističkog samoupravljanja. Kakve implikacije ima ta činjenica za sadržaj njenog predmeta kao naučne discipline.

Najvažnija implikacija je da naša ratna veština, kao naučna disciplina, polazi sa teorijskog stanovišta da opštenarodna odbrana pruža posebne mogućnosti vođenja oružane borbe, koje proizlaze iz karaktera njenog društvenog bića, a to znači da je takvo stanovište jedno od bitnih teorijsko-metodoloških polazišta konstituisanja njenog predmeta.

Istraživačkim uvidom u tokove društvene stvarnosti, relevantne za mogućnost vođenja oružane borbe, ostvaruje se to teorijsko-metodološko polazište. Zato naša ratna veština mora imati *sopstveni* teorijsko-istraživački odnos prema aktuelnim tokovima društvene stvarnosti, pitajući se: kakve mogućnosti iz njih proizlaze za konstituisanje ljudskog i materijalno-tehničkog činioca, prostora i vremena kao osnovnih činilaca oružane borbe. Razume se, postupajući tako, uzima u obzir i uvažava rezultate svih drugih naučnih disciplina koje sa stanovišta svog predmeta istraživanja zahvataju problematiku opštenarodne odbrane. Ali, ako ne bi imala i sopstveni uvid u društvenu stvarnost, posmatrajući je sa naznačenog teorijsko-metodološkog polazišta, ne bi bila sposobna razmatrati i uvažavati te rezultate, a pogotovo ne bi mogla otkrivati one karakteristike te stvarnosti koje predstavljaju kvalitativno nove uslove za ispoljavanje zakonitosti oružane borbe.

I poslednji prigovor M. Sekulića otkriva da je razlika između naših shvatanja predmeta ratne veštine samo pojava strana razlike u shvatanju karaktera i uloge ratne veštine kao teorijske misli i prakse. On osporava moje stavove o ulozi teorije opštenarodne odbrane i njene ratne

veštine u prevlađivanju ideoloških protivrečnosti samoupravljanja kao jednom od bitnih uslova delovanja ideje socijalističkog samoupravljanja kao integrativne i motivacione snage naoružanog naroda. Ne prihvatajući nijedan navedeni razlog u prilog tezi da teorija opštenarodne odbrane, pa i teorija njene ratne veštine, mora izučavati ideološke protivrečnosti socijalističkog samoupravljanja relevantne za odbrambenu sferu društva, zaključuje:

»Za mene nisu sporne njegove tvrdnje da teškoće i problemi u razvoju samoupravljanja imaju prvorazredno značenje za opštenarodnu odbranu. S tim se u celini slažem sa autorom. Ono s čime se ne slažem odnosi se na njegovu zalaganje da se ratna veština treba baviti izučavanjem ideoloških protivrečnosti samoupravljanja i traženja puteva za reafirmaciju socijalističkog samoupravljanja. To ne znači da ratna veština nije zainteresovana za razvoj samoupravljanja i da postojeće teškoće i problema nemaju uticaja na izgrađivanje sistema odbrane i oružanih snaga, odnosno vojne organizacije. Ono što Ibrahimpašić stavlja u 'nadležnost' ratne veštine pripada drugim naučnim disciplinama, čije rezultate istraživanja mora da uvažava ratna veština i da od njih polazi u izučavanju problema iz svoje nadležnosti«. ¹⁴

Ovim zaključkom ne negira se postojanje ideološke dimenzije odbrambene sfere društva. Negira se mogućnost i potreba da ratna veština, kao naučna disciplina, ostvaruje sopstveni uvid u bilo koje ideološke protivrečnosti društva, pa i one relevantne za opštenarodnu odbranu. Do takvog zaključka moguće je doći samo kada se polazi sa stanovišta da je oružana borba – bez obzira što predstavlja način ostvarivanja klasnih i nacionalnih interesa – *idejno neutralna* vrsta ljudske delatnosti. Ako bi to bilo tačno, onda bi ratna veština zaista bila instrumentalna disciplina, a Sekulić bi bio u pravu. Ali, demantuju ga i istorija i aktuelna društvena stvarnost. Jer od podele društva na klase, a kasnije i na nacije, ratna veština je način ostvarivanja klasnih i nacionalnih interesa, pa kao takva ima svoju klasnu i nacionalnu suštinu, koje čine njenu *ideološku* osnovu.

*

¹⁴ Isto, str. 164.

Lako je uočiti da svi prigovori pukovnika Sekulića imaju – kako bi matematičari rekli – zajednički imenitelj: svaki na svoj način nastoji dokazati tezu da je ratna veština – *instrumentalna disciplina*. Prema tome, shvatanje da je ratna veština instrumentalna disciplina je njihovo *ishodište*. Takvo shvatanje nije novo. Ono je dominiralo u vojnoj misli od kraja XVIII veka do drugog svetskog rata. Oktobarska revolucija je dala prve značajne empirijske dokaze njegove istorijske prevaziđenosti. Na žalost, staljinizam ih je zamaglio. Drugi svetski rat i antikolonijalna oslobodilačka borba daju nove dokaze njegove istorijske prevaziđenosti. Zato ga danas s pravom možemo nazvati – *tradicionalističko* shvatanje ratne veštine. Ali, ono je još uvek veoma rasprostranjeno u svetskim razmerama. Održava se ne samo snagom inercije viševjekovne tradicije; postoje i aktuelna ishodišta njegovog ispoljavanja. Zato nije iznenađujuće da u njegove zamke zapadaju i naši autori, uprkos činjenice da se naša ratna veština razvija gotovo pedeset godina kao izraz autentične antitradicionalističke vojne misli. Namena i prostor ove polemike ne dozvoljavaju da se celovitije prikaže tradicionalističko i savremeno shvatanje ratne veštine i njihovo sučeljavanje u razvoju naše ratne veštine, ali je ona izazov da to pokušam učiniti u narednom broju »Vojnog dela«.

S U M M A R Y

COMPREHENSION OF THE ART OF WAR AS AN INSTRUMENTAL DISCIPLINE

The article represents the answer to Colonel Milisav Sekulić, M Sc, i.e. to his views presented in the article titled »A Contribution to the Discussion: Idea as Social Phenomenon and the Armed People«. Colonel Sekulić advocated in the article a manner of comprehension of the subject matter of the art of war differing from the one contained implicitly in the article »Idea as Social Phenomenon and the Armed People«. In this response is propounded the thesis that the difference in comprehension of the subject matter of the art of war which surfaced in this discussion is actually an expression of one more fundamental difference: the difference in comprehension of the character and social role of our art of war as a peculiar theoretical thought and practice.

On the basis of analysis of each of the fundamental views of Colonel Sekulić, the author tries to prove that all of them have a common denominator: each of them propounds that the art of war is inherently an instrumental discipline, which is characteristic for the traditionalistic comprehension of the art of war, ill suited to the modern world, and to the total national defence concept in particular.

R É S U M É

L'ART DE LA GUERRE CONSIDERE COMME UNE DISCIPLINE
INSTRUMENTALE

Cet article représente une réplique adressée au colonel mr Milisav Sekulić au sujet des idées que celui-ci avait exposées dans son article «Contribution au débat: L'idée en tant que phénomène social et le peuple armé». En effet, le colonel Sekulić y soutient son idée de la matière de l'art de la guerre et qui est différente de celle que comporte implicitement l'article paru sous le titre de l'«Idée en tant que phénomène social et le peuple armé». Dans le réplique on peut lire la thèse selon laquelle il y a une différence de concevoir la discipline de l'art de la guerre et que cette différence ainsi manifestée n'est que l'apparence d'une différence substantielle: il est question de voir d'une façon différente le caractère et le rôle social de l'art de la guerre yougoslave en tant que pensée théorique et pratique particulières.

En analysant respectivement tous les principaux postulats avancés par le colonel Sekulić, l'auteur soutient qu'ils ont pour dénominateur commun: à sa façon, chacun d'eux se résume par le fait que l'art de la guerre en soi est une discipline instrumentale; or, cette conception de l'art de la guerre est traditionaliste et mal appropriée au monde moderne, notamment à la conception de défense populaire généralisée.

Р Е З Ю М Е

ПОНИМАНИЕ ВОЕННОГО ИСКУССТВА КАК ИНСТРУМЕНТАЛЬНОЙ
ДИСЦИПЛИНЫ

Статья представляет собой ответ полковнику кан. наук. Милисаву Секуличу на его положения, изложенные в статье «К обсуждению вопроса: Идея, как общественное явление и вооруженный народ». В своей статье полковник Секулич высказывает иное понимание предмета военного искусства по отношению к тому, которое содержится в статье «Идея как общественное явление и вооруженный народ». В этом ответе отстаивается тезис, что здесь проявленная разница в понимании предмета военного искусства на самом деле является внешней стороной одной более существенной разницы: разницы в понимании характера и общественной роли нашего военного искусства как частной теоретической мысли и практики.

Анализируя отдельно все существенные положения полковника Секулича, доказывається, что у них нет общего знаменателя: каждое своим способом утверждает, что военное искусство по себе – инструментальная дисциплина, а это характерно для традиционного понимания военного искусства и не согласуется с современным миром, в частности со всенародной обороной.